

але й про що думати. Робота в редакції сприяла. Велике замовлення надійшло на книжку і від торговельних організацій внаслідок підвищення кон'юнктури. Стурбованого слова вимагає і той жаданий вітер, який вже увірвався, повинен вершити велике діло в ім'я життя...» [4, с. 517].

Письменницькі напрацювання, безперечно, допомагали Івану Чендеєві в його журналістській праці в «Закарпатській правді». Будні, радощі та прикrostі життя журналіста знаходять свою відтворення у текстах письменника. Одночасно можемо стверджувати, що той неоціненний досвід, який отримав літератор за роки штатної й позаштатної співпраці з засобами масової інформації, став важливим підґрунтям його художньої творчості, дав йому чимало матеріалу для сюжетних мотивів, проблематики творів, прототипів для майбутніх персонажів і, що видається найважливішим, зображально-виражальних засобів.

Список використаних джерел

1. Жулинський М. Духовна свіча Івана Чендея / Микола Жулинський // Іван Чендей. Вибране : в 2 т. – Ужгород : Карпати, 2002. – Т. 1 : Оповідання, повісті. – С. 5-14.
2. Рішко М. Як жила, боролася і вмирала «Закарпатська правда» : документальна повість про унікальну газету та її творців / Микола Рішко. – Ужгород : Ліра, 2005. – 142 с.
3. Чендей І. Свалявські зустрічі : нариси / Іван Чендей. – Ужгород : Карпати, 1977. – 228 с.
4. Чендей І. Скрип колиски // Вибране : в 2 т. / Іван Чендей. – Ужгород : Карпати, 2003. – Т. 2 : оповідання, роман. – С. 115-517.

The article discusses the experience of journalism by Ivan Chanday, the use of figurative, expressive means of journalism in literary texts. Collection of essays «Svalyava meetings» is considered as a synthesis of journalism and art features. Specificity of Soviet journalism through the prism of analysis is characterized by the novel «Squeak cradle».

Key words: journalism, artistic creation, the effectiveness of journalism, objectivity, propaganda of the totalitarian nature of journalism.

УДК 070 : 32 «1927-1934»

В. О. Гандзюк

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ КОНТЕКСТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРЕСОВОГО ОРГАНУ УВО «СУРМА» (1927-1934 РР.)

У статті з погляду теорії журналістики розкривається редакційна політика пресового органу Української військової організації «Сурма», визначається її місце в мас-медійному дискурсі та роль в процесі українського національного державотворення 20-30-х років ХХ століття.

Ключові слова: Українська військова організація (УВО), нелегальна преса, журналістський контекст, публіцистика, національна ідеологія, боротьба за незалежність.

Ідеологічно заангажовані 20-30-і роки ХХ століття виявилися неспокійними не лише в історичному плані, але й стали вибухом для мас-медійного дискурсу. Землі України опинились під владою Польщі, Румунії, Чехословаччини, потрапили під більшовицьке панування. Для національно свідомих людей, ревнивців рідної землі, це не могло пройти повз їхні переконання, тому почали формуватися політичні, в тому числі й підпільні, об'єднання, партії, угруповання, які на вістря боротьби підносили ідею соборності та суверенітету. Першим таким принциповим післяреволюційним об'єднанням стала Українська військова організація (УВО), яку очолив полковник Є. Коновалець, котрий тоді відіграв чи не найважливішу роль у боротьбі за українську національну самосвідомість.

Однією з форм боротьби стала пропаганда, що зумовила вихід багатьох орієнтованих на національну ідею пресових органів. Помітним явищем у цьому контексті стала газета УВО «Сурма», яка мала статус нелегального органу і була орієнтована на боротьбу українців за незалежність. Відтак редакція, інколи цілком невиправдано, звузила рамки висвітлення на своїх сторінках ситуації у світі, обмежившись політичними, економічними і культурними проблемами підневільних земель. Незважаючи на це, досить виразним є журналістський контекст «Сурми».

Мета цього дослідження – показати місце часопису «Сурма» в медійному дискурсі 20-30-х років, розкрити з погляду теорії журналістики редакційну політику та продемонструвати, що саме газета додала до скарбниці історії української журналістики.

«Пробуджена суспільними катаклізмами ХХ століття національна думка українства, з одного боку, викристалізувалась у систему ідей під впливом потужних визвольних змагань» – пише Ю. Шаповал про стан української журналістики у міжвоєнну добу [8, с. 583]. Про безпосередній зв'язок «ЛНВ» та УВО читаємо у дослідника УВО О. Навроцького, який був учасником організації та говорив, що УВО протягом 20-х років ХХ століття перейма-

лася патріотично-культурними проблемами у житті українців, тим паче, коли мова йде про західну Україну. Саме в цей період вона займалася відновленням журналу «Літературно-науковий вісник», запропонувавши на посаду редактора Д. Донцова» [6, с. 28]. Крім належності УВО до заснування «ЛНВ» дізнаємось також про створення військово-історичного видавництва «Червона Калина» [6, с. 35].

Ще у 1923 р. навколо журналу «Заграва», який редагував Д. Донцов, згуртувалася група радикально настроєних людей, серед них і члени УВО, які невдовзі створили націоналістичну політичну партію – Українську партію Національної Роботи (для утаємничених – Революції, УПНР), її ідеологом був Д. Донцов. І хоч партія проіснувала лише до 1925 р., її діяльність стала добрим напрацюванням у поширенні націоналізму [1, с. 58]. У 1926 р. Д. Донцов видав книгу «Націоналізм», яка справила помітний вплив на політичні й інтелектуальні процеси в Галичині та не могла бути непоміченою ідеологічно налаштованими силами, які створили в 1927 р. підпільний орган УВО «Сурма».

Знаходимо також на сторінках газети, а саме за 1928 р., певні перетини, нехай і «заочні» із «Ділом», де наголошується, що приховані угодовці знаходяться у середовищі цієї авторитетної газети та роблять передруки з польських часописів з критикою та наклепами на УВО: «Лояльність супроти Польщі – це зламання опору, це перший ступінь до цілковитого закріпощення... Щоби здобути незалежність українському народові, підготовляймо збройну розправу, а не угодовщину» [7, с. 1-3].

У 1921 році в чеському місті Ліберець виникла Група Української Національної Молоді. Її організаторами були М. Коновалець (брат Є. Коновальця), В. Бас, І. Гижа (останній мав відношення до газети «Сурма»). Пізніше до групи приєднався відомий письменник С. Нижанківський. У 1922 р. центр організації переїхав до Праги, а з 1924 р. почав виходити часопис «Національна думка», редактором якого був М. Коновалець. Потім його замінив О. Бабій, автор «Гімну українських націоналістів» [1, с. 60].

У листопаді 1925 р. за ініціативою полковника Армії УНР М. Сціборського вони об'єдналися в Лігу Українських Націоналістів (ЛУН). Ліга також мала свої секції в різних країнах Європи. У 1927 році з'явився пресовий орган ЛУН – часопис «Державна нація». Серед членів ЛУН були відомі письменники: Є. Маланюк, Л. Мосендз, М. Вороний [1, с. 62]. М. Сціборський у 1926-1927 рр. входив до складу редакційної колегії органу ЛУН «Державна нація». На 1-ій Конференції українських націоналістів його було обрано політичним референтом Проводу українських націоналістів.

Перед тим, як створити ОУН, було започатковано Провід українських націоналістів (ПУН), який мав би виробити структурні та ідеологічні засади нової організації, за якою слідкував Конгрес українських націоналістів (КУН). ПУН складався із п'яти членів на чолі із Є. Коновальцем. У цей час помітною стала постать Д. Андрієвського, засновника і голови Української Національної Ради в Бельгії. У 20-х роках він дописував до органів Групи Української Національної Молоді «Національна думка» (Прага) та Легії Українських Націоналістів «Державна нація» (Полібради). За назвою статті Д. Андрієвського «Розбудова нації», вміщеної в часописі «Національна думка», в 1927 р. було названо друкований орган Проводу Українських Націоналістів у Берліні. За пропозицією Д. Андрієвського, пресовий орган ПУНу назвали «Розбудова нації», який з'явився у січні 1928 р. за редакцією головного редактора «Сурми» В. Марганця. «Цьому часописові, – зазначає О. Баган, – судилося стати визначним виданням з пропаганди ідей націоналізму, він завжди виходив на високому професійному рівні, носив бойовий характер, був справжнім ідейним вістряем, яке разило ворога, ведучи вперед наростаючу силу українського націоналізму» [1, с. 70]. Враховуючи все сказане, можна провести доволі прикметну паралель із газетою «Сурма». Компаративний аналіз цих газет надалі може стати предметом продуктивного наукового дискурсу.

Не можна обійти увагою того, що змусило «...свого часу організацію в 1921 р. припинити видавництво свого власного журналу, – пишеться вже у першому номері «Сурми» в січні 1927 р. – Після частинного усунення тих труднощів, приступає Українська військова організація також і на тій ділянці до віднови праці. Хоч при відновленні мусіла назва органу з тактичних причин бути зміненою, та однак провідна думка й напрям «Нашого шляху» (саме так звався тодішній пресовий орган УВО), який виходив в 1921 р., лишилися ті самі» [3, с. 1-2].

Варто також сказати, що О. Баган у своїй розвідці про націоналізм декількома словами згадує про брошуру із однойменною назвою «УВО», видання Відділу пропаганди організації, метою якого було роз'яснення народіві ролі й завдань УВО. Брошура мала велику популярність як нелегальний друк [1].

Роль редактора у «Сурмі» виконував В. Марганець, згодом, як читаємо у дослідника УВО Б. Галайка, – «...головний редактор пресового органу ОУН «Розбудова нації» (1928-1934). Потреба створення пресового органу УВО «Сурма» виникла у 1927 р., коли на теренах Галичини почалось розповсюдження «Українського революціонера» – видання Західноукраїнської національно-революційної організації (ЗУНРО), що була створена у 1926 р. за підтримки Є. Петрушевича та більшовицького уряду й агітувала за боротьбу з польськими окупантами та приєднання західноукраїнських земель до Радянської України» [2, с. 116]. У цьому часописові висвітлювались ідеї та завдання ЗУНРО, заклики до боротьби. Усе це робилось на протигагу поширенню впливів УВО. Ці дії збивали з пантелику українську громадськість, прості люди просто плутали організації. Крім цього, як зазначає В. Капіані, підкреслюючи надзвичайну емоційність текстів, В. Мартинець ще й редагував газету «Українське слово» в Парижі [4, с. 5].

Авторитетна «Енциклопедія українознавства» називає «Сурму» «підпільним журналом», офіційним органом УВО. Хоча це був, швидше, невеликий бюлетень чи навіть брошура, що виходила на газетному папері і неле-

гально поширювалась на Західній Україні. Переконатися у цьому можна просто перечитуючи назви відповідних статей, розміщених фактично у кожному номері «Сурми»: «Про що треба нам тямити в нашій дальшій діяльності» (Ч. 4. – 1927. – С. 2), «Тримай язик за зубами!» (Ч. 1. – 1927. – С. 7), «Вистерігайтесь провокаторів!» (Ч. 2. – 1927. – С. 8). Окремі статті адресувались українській діаспорі в Америці.

Представництва (експозитури) УВО та кольпортери «Сурми» були там, де було найбільше колишніх вояків-українців – у Берліні, «вільному місті» Гданськ, Литві. Історики українського націоналізму підкреслюють, що допомога уряду і спецслужб Литовської республіки була найбільшою. Скажімо, сам полковник Є. Коновалець подорожував світом з литовським паспортом, а державні органи цієї країни сприяли перекиданню чималих накладів «Сурми» на підрадянську та підпольську Україну. Робилося це за посередництва організацій «Шауло» і «Союзу визволення Вільно». У Каунасі, тодішній литовській столиці (Вільнюс входив тоді до складу II Речі Посполитої), існувало Литовсько-Українське товариство, яке очолював професор М. Біржишка. В Литві постійно жив представник УВО, а згодом і ОУН сотник Л. Ревюк-Бартович і ще з півтора десятка членів УВО (до речі, вони себе називали «боевиками») [5, с. 5].

Тодішні медіа всіляко обстрілювали бойовиків УВО, «Сурма» ж відповіла серією дописів про терористичне минуле самого пана Й. Пілсудського та очолюваної ним Польської соціалістичної партії (ППС).

Нелегальна газета під назвою «Сурма» загалом увійшла в журналістський контекст доволі енергійно, адже не за горами були «... важкі часи поразки національно-визвольного руху (окупація України більшовиками, створення СРСР, падіння ЗУНР та завоювання західноукраїнських земель Польщею)» [9, с. 257]. Вона була підтримана національно свідомими ідеологами, які поставили за мету боротьбу за незалежну державу. «Сурма» хоч і була фактичним органом УВО, проте проголошувала ідеї, які турбували всю Україну.

Список використаних джерел

1. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух. – Дрогобич: Відродження, 1994.
2. Галайко Б. Часопис «Сурма» – пресовий орган пропаганди Української Військової Організації // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Львівська політехніка, 2008. – С. 114-119. (Сер.: «Держава та армія. №612).
3. З Новим роком! // Сурма. – 1927. – Січень. – Ч. 1. – С. 1-2.
4. Кіпіані В. През шаблю маєм право // Україна молода. – 2004. – 27 січ. – С. 4-5.
5. Мартинець В. Ідеологія організованого і т.зв. волевого націоналізму. – Вінніпег, 1954.
6. Навроцький О. Початки УВО у Львові // Срібна сурма. Статті й матеріали до діяння Української військової організації. / Упор. З. Книш. – Торонто: Срібна сурма, б/р. – Збірник 2: Початки УВО у Галичині. – С. 25-62.
7. Наші вороги // Сурма. – 1928. – Жовтень. – Ч. 8. – С. 1-3.
8. Шаповал Ю. Відновлений «ЛНВ» (1922-1932 рр.) під редакторством Дмитра Донцова // І в Україні святилось те слово... – Львів: ПАІС, 2003. – С. 583-667.
9. Шаповал Ю. Серед війни національної немає гадки про поступ економічний і соціальний... (1922-1939 рр.) // І в Україні святилось те слово. – Львів: ПАІС, 2003. – С. 257-380.

The article focuses on the editorial policy of press organ «SYRMA», its place in mass media discourse and its role in the process of Ukrainian national state formation in the 20-30th of the XX century.

Key words: Ukrainian Military Organization (UMO), illegal press, journalistic context, publicism, national ideology, struggle for independence.

УДК 070:378(477.43)«1920»

В. І. Горбатюк

Хмельницький обласний літературний музей

«НОВА ДУМКА» – СТУДЕНТСЬКИЙ ЖУРНАЛ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ 1920 РОКУ

Метою цієї статті є донесення до сучасного читача певних відомостей про зародження студентської видавничої справи в 1920 році у Кам'янці-Подільському та реагування на це тодішньої періодичної преси. Проблема ця поки що залишається осторонь уваги дослідників.

Ключові слова: журнал, часопис, студентство, редактор, видавець, журналіст, відділ, бібліографія.

Напрвесні 1920 року в Кам'янці на Поділлі вийшло друком здовоєне число студентського часопису «Нова Думка». Журнал цей мав літературно-науковий напрям. Виходив накладом видавничого відділу Ради студентських представників Кам'янецького державного університету. Редагував журнал Юрій Липа, адміністратором був Валер'ян Полішук [1].